

МІФ І ПАМ'ЯТЬ: ВПЛИВ РАДЯНСЬКОГО МІФОТВОРЕННЯ НА ІСТОРИЧНУ ПАМ'ЯТЬ НАСЕЛЕННЯ ПІВДЕННОЇ БЕССАРАБІЇ

Дроздов Віктор

На основі сучасних уявлень про роль міфів у тоталітарних ідеологіях розглядається модель радянського міфотворення на території Південної Бессарабії, визначаються майстер-міфи, які поширювалися радянською пропагандою, та їхній вплив на історичну пам'ять населення регіону.

Ключові слова: міф, історична пам'ять, радянська ідеологія, Південна Бессарабія.

Розуміння терміна «міф» пройшло тривалу еволюцію в соціогуманітарних науках від його протиставлення правді, раціональній думці та історичному мисленню до визнання ключової ролі міфів у формуванні національної ідентичності, збереженні колективної пам'яті, соціальній мобілізації та консолідації спільноти. Міф виступає як інструмент самовизначення і самоусвідомлення спільноти, передавання ідентичності, спрощеної репрезентації реальності в процесі комунікації, засвоєння та відтворення культури, зміцнення солідарності і збереження колективної пам'яті [5, 22–28]. Проте міф завжди має два обличчя, одне з яких офіційно пропагує цінності та ідеали, а інше приховує і маскує менш привабливі істини. Тому міфи можуть бути інструментом свідомої політичної маніпуляції з метою підтвердження легітимності, зміцнення та збереження влади, а також обґрунтовувати експансіоністську політику й бути засобом асиміляції, насаджуючи нові цінності, стандарти поведінки та культурні зразки для інших спільнот.

Структуру міфічного простору можна уявити у вигляді піраміди, де верхівку займають майстер-міфи, що є довготривалими, стійкими і повільно змінюються, а в її основі розташовані похідні міфи, які є мінливими, швидко адаптуються до нових умов, зберігаючи водночас дух майстер-міфів [3, 114].

Міф як сакральна правда відігравав особливе значення для тоталітарних режимів, сприяючи зміцненню маніпулятивної сили їхньої ідеології. У його основі було маніхейське сприйняття реального світу, де існувало абсолютне добро та зло. Така примітивна ціннісна матриця давала змогу інтерпретувати політичну реальність як арену постійної боротьби добра зі злом, обґрунтовувала необхідність винищення ворогів задля власного виживання [6, 731]. Розглядаючи радянський міфічний простір, Г. Гілл виділив шість міфів, які вплинули на уявлення про походження та розвиток радянської спільноти, а саме: міфи про заснування режиму, будівництво соціалізму, природу лідерства, внутрішню опозицію, зовнішню опозицію та перемогу у війні [4, 4–5]. Наприкінці 1930-х рр. радянська міфологічна система остаточно була сформована, інтегрувавши до себе імперські й національні міфи та узгодивши їх із радянськими майстер-міфами. Це призвело до трансформації української історичної пам'яті, внаслідок чого укра-

їнська національна міфологія була підпорядкована російській [2, 73]. В її основі був метанаратив про союз із Росією як «єдино правильний шлях» історичного розвитку українського народу.

Населення Південної Бессарабії, територія якої була анексована СРСР в 1940 р., стало об'єктом радянської політики пам'яті, яка насаджувала нові міфи. Однак, на відміну від інших приєднаних українських територій, в основу міфотворення яких було покладено радянський міф про «возз'єднання українського народу в єдиній радянській державі», ідеологи поширювали тут русоцентричні міфи. Головним із них став міф про штурм фортеці Ізмаїл у 1790 р., або міф про «місто слави радянської зброї» [1, 56–57]. Він відігравав роль засновницького міфу, який обґрунтовував провідне значення російської держави й народу у «визволенні» регіону та його соціоекономічному розвитку. Створення цього міфу відповідало радянській меморіальній політиці щодо глорифікації О. Суворова, у якій штурм фортеці Ізмаїл був одним із центральних наративів. Крім того, через відсутність символічних ресурсів, які б достатньою мірою могли узгодити колективну пам'ять із «міфом про возз'єднання», ідеологи мусили формувати в цьому регіоні інший міфічний ландшафт, що мав би спиратися на більш міцні символічні образи. Новий радянський міф швидко закріпився в історичній пам'яті населення, чому сприяли створення нових місць пам'яті (спорудження пам'ятника О. Суворову, відкриття історичного музею та діорами «Штурм фортеці Ізмаїл»), а також топонімічна політика радянського режиму.

Разом із ним радянська влада активно поширювала інші майстер-міфи, зокрема: 1) міф про ворога («румунських бояр») і героїчну боротьбу населення (його образом стало Татарбунарське повстання 1924 р.); 2) міф про будівника соціалізму (створюючи ілюзію швидкого розвитку регіону у «вільній сім'ї радянських народів»); 3) міф про «Велику Вітчизняну війну» (міфотворці намагалися пов'язати його із суворівським міфом для підтвердження ролі російського народу як визволителя). Ці міфи не лише лягли в основу історичної пам'яті населення краю, але й відігравали домінуюче значення в його символічному просторі.

Ставши сакральною правдою для населення Південної Бессарабії, радянські міфи почали «жити власним життям» після розпаду Радянського Союзу [3, 105]. Локальна ідентичність населення регіону тривалий час базувалася на цих міфах, чим пояснюється високий відсоток проросійських поглядів навіть після 2014 р. Декомуназаційні процеси відбувалися тут з істотним відставанням і формальним виконанням законодавчих норм. Серйозні суперечки виникають всередині місцевих громад щодо вимоги очищення символічного простору від маркерів імперської і радянської колоніальної політики. Тому, на нашу думку, процеси деколонізації в регіоні мають відбуватися одночасно з деміфологізацією історичної пам'яті.

Джерела та література

1. Дроздов В. Створення радянського міфу про Ізмаїл як «місто російської бойової слави» в повоєнний період. *Науковий вісник Ізмаїльського державного гуманітарного університету. Серія: «Історичні науки»*. 2021. Вип. 52. С. 54–64.
2. Єсельчик С. Імперія пам'яті. Російсько-українські стосунки в радянській історичній уяві / пер. з англ. М. Климчука, Х. Чушак; за ред. Я. Цимбал. Київ: Критика, 2008. 303 с.
3. Bouchard G. Social Myths and Collective Imaginaries / trans. by H. Scott. Toronto: University of Toronto Press, 2017. 186 p.
4. Gill G. Symbols and Legitimacy in Soviet Politics. Cambridge: Cambridge University Press, 2011. 356 p.
5. Schöpflin G. The Functions of Myth and a Taxonomy of Myths. *Myths and Nationhood* / ed. by G. Hosking and G. Schöpflin. New York: Routledge, 1997. Pp. 19–35.
6. Svičić N., Maldini P. Political Myths and Totalitarianism: An Anthropological Analysis of Their Causal Interrelationship. *Collegium Antropologicum*. 2014. № 38(2). Pp. 725–738.

ОСОБЛИВОСТІ ЗБЕРЕЖЕННЯ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ НА ПРИКЛАДІ ФОТОКОНКУРСІВ І КОНТЕНТНИХ КАМПАНІЙ В УКРАЇНСЬКІЙ ВІКІПЕДІЇ

Ластовець Наталія

У тезах розглянуті основні проекти, що пов'язані зі збереженням культурної спадщини в українській Вікіпедії. Увага насамперед зосереджена на фотоконкурсах та контентних кампаніях та особливостях їх реалізації в сучасних реаліях повномасштабного вторгнення.

Ключові слова: *культурна спадщина, фотоконкурси, тематичні кампанії, українська Вікіпедія.*

Через повномасштабне вторгнення військ російської федерації на територію України постає питання збереження культурної спадщини. Це стосується як пам'яток архітектури та знакових місць, так і збереження музейних колекцій. Обстріл музею Г. С. Сковороди, потрапляння ракети в будинок «Слово» в Центрі Харкова, руйнування ХОДА, знищення музею М. Приймаченко показали, наскільки вразливим є культурне надбання. Саме тому постало питання про збереження колекцій у різних формах, зокрема й за допомогою відкритих джерел. Одним із ресурсів, де розміщуються світлини музеїв, бібліотек, галерей, пам'я-